

2011. SZEPTEMBER 14. SZERDA

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 15,1–9

DR. KARASSZON ISTVÁN

Isten elutasítja a próféta kérését

^{15,1}De az Úr ezt mondta nekem: Ha maga Mózes és Sámuel állna is elém, akkor sem esne meg a szívem ezen a népen. Kergesd el, menjenek előlem! ^{15,2}Ha pedig megkérdezik tőled, hogy hová menjenek, ezt válaszd nekik: Így szól az Úr: Aki halálra méltó, a halálba, aki fegyverre méltó, a fegyver elé, aki éhínségre méltó, az éhínségbe, és aki fogságra méltó, a fogságba! ^{15,3}Mert négyfélével büntetem meg őket - így szól az Úr: fegyverrel, amely gyilkolja, kutyákkal, amelyek marcangolják, az ég madaraival és a föld vadállataival, amelyek fölfalják és pusztítják őket. ^{15,4}Izonytatossá teszem őket a föld minden országa előtt amiatt, amit Ezékiás fia, Manassé, Júda királya művelt Jeruzsálemben.

Jeruzsálem elpusztul

^{15,5}Ugyan, ki könyörül rajtad, Jeruzsálem, és ki szánakozik rajtad? Ki tér be hozzád, hogy megkérdezze, jól vagy-e? ^{15,6}Te dobtál el engem - így szól az Úr -, hátat fordítottál nekem. Ezért kinyújtom kezemet és elpusztítalak, belefáradtam a szánakozásba. ^{15,7}Szélnek szórom őket szórólappal az ország városaiban, gyermektelenné teszem, elpusztítom népem, mert nem tértek meg útjaikról. ^{15,8}Özvegyei többen lesznek, mint a tengerparton a homok. Pusztítót hozok ellenük, anyára és ifjúra, fényes délben. Lázás félelmet bocsátok rájuk nagy hirtelen. ^{15,9}Elájul a hétgyermekes anya, kileheli lelkét, lemegy a napja fényes nappal, szégyen és gyalázat éri. Maradékukat kiszolgáltatom az ellenség fegyverének! - így szól az Úr.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

E szakasz magyarázatában óhatatlanul is a nagyobb összefüggésre figyel fel az olvasó: az előzőekben Jeremiás megpróbált közbenjárni Istennél a népért, s erre válaszol a 15,1–4: Isten elutasítja Jeremiást. A következmény pedig a 15. fejezet második felében Jeremiás panasza – ahogy a szaknyelv mondja: Jeremiás első „kon-

fessziója”. Mindez azt sugallja, hogy jól átgondolt, teológiailag megszerkesztett szakasszal van dolgunk, s ennek a szakasznak a középpontjában az áll, hogy a próféta közbenjár Istennél a népért – ez prófétai szolgálatának egyik sarkalatos része!

15,1

Ha abból indulunk ki, hogy a prófétai közbenjárás ismert fogalom volt az első hallgatók számára is, akkor a mondanivaló kifejezetten mellbevágó: Nem, Isten nem fogadja el a közbenjárást! A visszautasítás oka nem az, hogy esetleg a jelen próféta, Jeremiás kisebb lenne elődeinél: ha Mózes vagy Sámuel lenne ezúttal a közbenjáró, Isten akkor is elutasítaná ezeket az Izrael történetében oly jelentős személyeket. A nép bűne olyan nagy, s annyira büntetés után kiált, hogy a klasszikus prófétai funkciók által nem lehet megmenteni.

15,2

Amennyire logikusnak tűnik, hogy a bűn büntetést vár, annyira meglepő e vers négy párhuzamos mondanivalója: mindenki azt a büntetést kapja, amit megérdemel. Nem felejthetjük el emlékeztünkbe idézni, hogy a kor hatalmas mondanivalója éppen az volt, hogy Isten irgalmas és kegyelmes – mint ha éppen ezt a hatalmas teológiai mondanivalót provokálná ez a kijelentés! Isten igazsága és irgalma nem áll ellentmondásban egymással; ez utóbbi hangsúlyozása azonban éppen

Isten történelmet irányító munkássága kapcsán hangsúlyos az Ószövetségben (olv. 2Móz 34,6; Zsolt 111,4; 112,4; Jón 4,2). Már pedig itt éppen az a mondanivaló, hogy Isten Izrael ellenében fogja irányítani a történelmet: elhozza a babiloni fogságot! A nép bűne tehát óriási; a bűn részletezését olvashatjuk a Jer 7-ben: az ún. „templomi beszédben”, amelynek éppen úgy, mint jelen szakaszunknak, alapvető meggyőződése: a vég elkerülhetetlen. Csak egyetlen következménye lehet a bűnöknek: a babiloni fogság.

15,3–4

Csak látszólagos az ellentmondás a büntetés fajtáinak felsorolásában a 2. és 3. vers között (előzőleg: halál, fegyver, éhínség, fogság; utóbb: fegyver, kutyák, ég madarai, vadállatok). A pusztulás sztereotípiái ezek, s mint ilyenek, inkább látványossá teszik a mondanivalót, s nem tényszerű felsorolásként kell értelmeznünk őket. Annál nagyobb az ellentmondás az 1. és 4. vers között: előbb a *nép* bűnéről volt szó, amely oly nagy, hogy immár a közvetítőt is visszautasítja Isten, utóbb azonban a király, jelesül Manassé bűnét említi szakaszunk. Úgy tűnik, a 15,4 inkább a 2Kir 21 fejezetéhez áll közel, ahol Manassé gonoszságairól részletesen olvashatunk. Vajon azonban miért az egész népet sújtja Isten egy olyan király bűneiért, aki generációkkal korábban élt? Két válasz lehet erre a kérdésre: egyrészt Manassé bűnei után Jósiás elrendelte az Istennek tetsző reformot. Jósiás halála után azonban megkezdte a reform, Jeremiás pedig kiáll a reform mellett is. A másik válasz az, hogy van közös nevező a király bűne és a nép bűnei között: a bálványimádás. A helyes istentisztelet, az Istenhez való hűség oly fontos Jeremiás számára, hogy még azokkal is szembe száll, akik a jeruzsálemi templom elpusztíthatatlanságáról beszélnek: az Istentől elhanyagolt Izraelnek pusztulnia kell! Király és köznép – ugyanazon teológiai ítélet súlya alá esnek.

15,5–6

E két vers ismét épít az ütköztetés irodalmi hatására. Egyrészt az 5. vers a klasszikus panaszének témáit hangoztatja: a megítélt Jeruzsálem könyörületre szorul. Másrészt a 6. vers ezzel szembeállítja: nem Jeruzsálemet érte sérelem, hanem Istent, hiszen Jeruzsálem fordított hátat Istennek, s ezért hagyott fel Isten a szájalommal. (Megjegyzendő, hogy a Jer 15,6 ugyanazzal a szóval fejezi ki, hogy Isten felhagyott a szájalommal, mint Ezs 40,1: „Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet!”) A retorikából nyilván kiderül, hogy Jeremiás könyve nem átlagos történeti tudatról tesz bizonyosságot: ezek szerint Isten már sokszor megkegyelmezett népének – szájalomból! Ez a szemlélet teljesen megfelel a Sámuel és a Királyok könyvei látásának: voltaképpen nem volt olyan generáció, olyan király Izraelben, ahol Istennek ne kellett volna kegyelmet gyakorolnia!

A fenti gondolatok Isten és a nép kapcsolatát sajátos módon mutatják be – a kulcsszó ugyan itt nem hangzik el, de másutt Jeremiás könyvében döntő fontosságú: *szövetség*. Szájalmat azért nem kelt Izrael pusztulása, mert közvetlen következménye ez annak, hogy a szövetséget Istennel megszegte; ő fordított hátat Istennek.

15,7–9

Az utolsó három vers képeket tartalmaz, amelyek a pusztulást vetítik szemünk elé: a szórólappal való szétszóratás, a gyermektelenné tétel, az özvegyek megsokasodott száma, a sokgyermekes anya szenvedése, az ellenségeknek való kiszolgáltatottság képei sorakoznak egymás után. Ezek a képek az ókori ember számára olyan benyomást keltettek, mint ha valaki a kultúrkör védelméből kiesett volna – nyilván azt akarta láttatni e szakasz, amikor olvasói elé irodalmi képeket vetített, hogy az Istennel való szövetség rendezett viszonyai védelmet jelentenek, s aki hátat fordít Istennek, az maga hagyja el a védelmi övezetet. Izrael ezt tette, amikor bálványoknak szolgált; akár a nép, akár a király hamis tetteiről legyen is szó! A szövetség megszegésével „törvényen kívülivé” vált – olyan területre lépett, ahol a legdurvább erőszak az úr.

A szakasz sajátossága, hogy igen erős *közösségi* értelme van: az elhangzottak mind Izraelre mint népre érvényesek. Ugyanakkor a mondanivaló Isten *végleges* és *megmásíthatatlan* döntéséről tud: nincs más jövő, csak a fogság.

A megfogalmazás mindazáltal igen erős személyes megszólítást is tartalmaz: a mindenkori én önmagának teheti fel azt a kérdést, hogy vajon Isten szövetségén belül, vagy kívül van – élet csak a szövetségén belül képzelhető el! S bár itt arról olvasunk, hogy Isten már eldöntötte népe sorsát, a mi személyes életünkben még sok olyan döntés lehet, ami Istennel kötött szövetségünket megszegi – avagy megerősíti!